

DE INVENTARISERINGSMETHODE VAN HET ARCHIEF EN MUSEUM VOOR HET VLAAMSE CULTUURLEVEN

door L. SIMONS, adjunct-curator A.M.V.C.
en R. VERVLIIET, wetenschappelijk medewerker C.S.V.C.

In het laatste nummer van jg. 1969 van *Archief- en Bibliotheekwezen* heeft collega E. Persoons, in zijn kroniek van "Het Archiefwezen in België in 1968-1969" (1), enkele vriendelijke (ik mag zonder valse bescheidenheid zeggen : al te vriendelijke) woorden gewijd aan wat hij met een nogal klinische term "het geval van het *Archief en Museum van [recte : voor] het Vlaamse Cultuurleven te Antwerpen*" noemt (2).

Dit eigensoortige Antwerpse instituut (waarbij "Antwerpse" alleen als lokalisering is bedoeld, zijn werkterrein beslaat geheel Vlaams-België) is, door zijn hybridische opzet en structuur, veelal tussen de plooiën van de belangstelling zowel van archief- als van museumzijde gevallen, en het kan daarom nuttig zijn dat ik er ter inleiding zeer in het kort de historie van schets (3).

Opgericht in 1933 na een lange incubatieperiode die teruggaat tot over het jaar 1912, datum van de Conscience-eeuwfeesttentoonstelling, heet, draagt de nieuwe instelling de naam 'Museum van de Vlaamse Letterkunde'; ze wordt bestuurd door stadsbibliothecaris Lode Baekelmans, aan wie in 1937 Ger Schmoock als conservator wordt toegevoegd. Na de tweede wereldoorlog (tijdens welke de collecties gelukkig onaangestast bleven) werd de instelling, wegens de groeiende diversiteit van het archiefbezit en wegens de dubbele - conserverende en didactische - taak die het 'museum' zich stelde, omgedoopt tot '*Archief en Museum voor het Vlaamse Cultuurleven*' (afgekort : AMVC). In 1949 trad Emiel Willekens aan als adjunct-conservator; sinds 1963 bestuurt hij het instituut als conservator.

Het personeelskader dat zich ter plaatse bezighoudt met het verzamelen, schiften, ordenen en opbergen van het archief- en documentatiemateriaal, bestond lang uit één adjunct-conservator (4), één assistent-dienstleider en twee assistenten (waarnaast een toegevoegde technische hulpkracht buiten kader, een boekbinder gedetacheerd uit de boekbinderij van de Stad Antwerpen). In 1967 wordt het kader uitgebreid met zes eenheden, te weten één bibliothecaris, drie assistenten en twee klerken. In hiërarchische volgorde omvat het personeelskader op dit ogenblik dus (5) :

- 1 adjunct-conservator
- 1 bibliothecaris
- 1 assistent-dienstleider
- 5 assistenten
- 2 klerken (6)
- (1 boekbinder) (7)

Ik preciseer voor de duidelijkheid dat het opgesomde personeelskader uitsluitend stadspersoneel betreft; de instelling wordt, met haar veelomvattende taak en haar algemeen-Vlaamse reikwijdte, afgezien van een bescheiden rijkssubsidie voor aankopen, uitsluitend gedragen door de Stad Antwerpen.

Binnen dit personeelskader is alleen de betrekking van adjunct-conservator gereserveerd voor een academicus; de bibliothecaris werd in het overzicht van collega Persoons beschouwd als niet-universitair archivaris.

Door de personeelsuitbreiding in 1967 werden de moeilijkheden waarvoor het AMVC zich bij de verwerking van het overvloedige en massaal aangroeiende archief- en documentatiemateriaal geplaagd zag en ziet, slechts ten dele opgelost. Wel kan de dagelijkse toevoer aan secundaire documentatie (prospecti, affiches, uitnodigingskaarten, foto's, kranteknipsels) thans vlotter op zijn bestemming worden gebracht en is ook de hulp aan leerlingen en studenten gemakkelijker te realiseren, doch het probleem van de wetenschappelijke ontsluiting en ontginnig van het belangrijke archiefmateriaal bleef onopgelost. Op gemeentelijk niveau bleek het creëren van een wetenschappelijke staf niet mogelijk.

Met het oog daarop werd in 1967 in de schoot van het AMVC overgegaan tot de oprichting van een vereniging zonder winstoogmerk die de naam draagt 'Centrum voor de studie van het Vlaamse cultuurleven vanaf het begin van de achttiende eeuw' (8). Deze vereniging wordt bestuurd door 12 specialisten (9), inzonderheid hoogleraren, die de diverse door het AMVC bestreken disciplines vertegenwoordigen, nl. in de eerste plaats de geschiedenis van de Vlaamse literatuur, daarnaast de muziekgeschiedenis en de geschiedenis van de Vlaamse Beweging (waarbij de geschiedenis van de plastische kunsten eigenlijk te kort wordt gedaan).

Vijf leden van deze Raad van Beheer, nl. de hoogleraren-neerlandici van Brussel, Gent, Leuven, Luik en Antwerpen (UFSIA) (10), hebben, onder leiding van de Leuvense hoogleraar J. Aerts, voorzitter van het Centrum, in 1969 een aanvraag gericht tot het 'Fonds voor Kollektief Fundamenteel Onderzoek' voor de subsidiëring van een collectief navorsingsprogramma, dat als volgt werd geformuleerd: 'De bestudering aan de hand van de archivalische bronnen (en te beginnen met de inventarisering hiervan), van de Zuidnederlandse letterkunde (in cultuurhistorisch perspectief) in de periode 1883-1907' (in onze eigen huis-taal heet dit, verkort: 'het project - Van Nu en Straks'). Deze aanvraag werd beantwoord met de toewijzing aan het Centrum voor een periode van 4 jaar en te beginnen vanaf 1 oktober 1969, van een staf van vier medewerkers, drie wetenschappelijke en één administratieve, die geroepen zouden zijn dit navorsingsproject uit te werken. Benoemd werden de dames R. Beckers (lic. geschiedenis van Leuven) en L. Jansseune (lic. germaanse filologie van Brussel) en de heer R. Vervliet (lic. germaanse filologie van Gent), en als administratieve medewerkster mej. A. Bijmens (11).

Ondertussen - en dat was belangrijk voor de concretisering en de realisering van het geplande navorsingsproject - had het AMVC van stadswege de beschikking gekregen over een ponsmachine IBM 026 (sindsdien vervangen door de IBM 029) (12), waarmee al in oktober 1967 aan een vingeroefening op het gebied van de mechanisering werd begonnen, nl. het aanmaken van ponskaarten (ca. 17.000 in getal), die een eerste

sleutel zouden vormen op het omvangrijke bezit van het AMVC. Met deze ponskaarten werd de tweede, sterk vermeerderde uitgave voorbereid van de zgn. *Klapper op het bezit* van het AMVC, waarvan een eerste uitgave (in offset-druk) in 1955 was verschenen. De nieuwe Klapper, met zijn ca 15.500 trefwoorden (tegen ca 12.000 in 1955) werd in maart 1968 afgedrukt op de computer IBM 360/20 van de Stad Antwerpen (druktijd : ongeveer 60 minuten) en nadien door de Stadsdrukkerij fotografisch vermenigvuldigd tot een boekdeel van ca 600 blz., dat eind 1968 (tegen de prijs van 100 fr.) op de markt verscheen. De oplage van ca 500 exemplaren is op dit ogenblik geheel uitverkocht; een nieuwe, andermaal verbeterde en vermeerde editie, is in voorbereiding. Deze voorbereiding is betrekkelijk eenvoudig, doordat het steeds aangevulde (en bijgevolg ook verbeterde) ponskaartenbestand permanent persklaar is en bij wijze van spreken van vandaag op morgen (of zelfs van vanmorgen op vanmiddag) een nieuwe Klapper (in 3 exemplaren op de sneldrukker, aangesloten op de computer, gedrukt) kan opleveren (13).

De Stad Antwerpen was zo vriendelijk het Centrum van in de beginne de beschikking te geven, voor de uitvoering van zijn projecten, over haar gehele machinepark, en deze bereidheid ook bij het FKFO te bevestigen. Op grond daarvan besliste de Raad van Beheer van het Centrum in zijn zitting van 22 maart 1969 aan een werkcommissie, bestaande uit de heren prof. R.F. Lissens, dr. G. Schmoock, dr. E. Willekens en de ondergetekende, in gemeenschappelijk overleg met de Mechanografische Dienst van de Stad Antwerpen en met specialisten van IBM een methode uit te werken, waardoor de geplande inventarisering van het Van Nu en Straks-archief met behulp van mechanografische hulpmiddelen zou kunnen worden verwezenlijkt. Deze commissie vergaderde zesmaal in de loop van de lente en de zomer van 1969 (14) en kwam op 1 oktober, dag van de indiensttreding van de wetenschappelijke staf, klaar met een ontwerp van werkfiche en met een lijvig rapport dat als handleiding bij de inventariseringswerkzaamheden zou dienen.

De aldus samengestelde werkmethode heeft tijdens de eerste zes maanden praktijk haar bruikbaarheid bewezen. Behalve in Antwerpen wordt zij ook toegepast op de documenten van het Gezellemuseum te Brugge, waar sinds 1 september 1969 mevrouw lic. Christine D'haen, daartoe uit het onderwijs gedetacheerd, onder leiding en toezicht van het Antwerpse Centrum eveneens de inventarisering van de documenten ter hand heeft genomen.

Thans moge een overzicht volgen van theorie en praktijk van dese inventariseringsmethode.

1. PRINCIPES

De Commissie is bij haar besprekingen van de volgende grondgedachten uitgegaan :

1.1. Voor de wetenschappelijke medewerkers van het Centrum dient een zo handig-bruikbaar mogelijke *fiche* te worden ontworpen, waarop de in te vullen rubrieken zijn voorgedrukt en waarop de gegevens zo gemakkelijk mogelijk kunnen worden ingevuld. Door de veelheid aan gegevens zal de fiche noodzakelijkerwijs betrekkelijk groot zijn; niettemin dient een standaardformaat in acht te worden genomen, om het opbergen in kaartebakken die in de handel verkrijgbaar zijn, mogelijk te maken. Gekozen werd het kwartiformaat (21 x 27,5).

1.2. De fiche kan uitvoeriger zijn dan de *ponskaart* die eruit resulteert. Op de ponskaart worden slechts die gegevens overgenomen die mechanografisch relevant zijn, d.w.z. waarvan de verwerking door de computer nuttige gegevens levert bij het wetenschappelijk onderzoek. Het heeft bv. weinig zin het formaat van om het even welk document op een ponskaart te vermelden, omdat de wetenschappelijke vorser weinig gebaat is met de beantwoording van de vraag : "Welke documenten heeft het AMVC of het Gezelle-museum in het formaat 20 x 30 ? " en er evenmin veel aan heeft als hij deze gegevens in de gedrukte inventaris aantreft.

1.3. De meest dringende taak is het inventariseren van de *correspondenties*. De eerste te ontwerpen fiche resp. ponskaart zal dus daarop georiënteerd dienen te zijn. Daarna kunnen de handschriften aan de beurt komen.

1.4. De fiche dient een zo volledig mogelijke *beschrijving* van elke brief te bieden of althans mogelijk te maken; de ponskaart neemt hiervan enkel de mechanografisch relevante gegevens over. Op deze manier wordt het principe van de zo volledig mogelijke beschrijving gelimiteerd : de fiche maakt een duidelijk onderscheid tussen een A- en een B-gedeelte, waarbij A de (fictieve) aanduiding is voor het gedeelte dat de gegevens bevat die op de ponskaart worden overgenomen, B het gedeelte met de overige gegevens.

1.5. De *scheiding tussen de delen A en B*, d.w.z. tussen de gegevens die al dan niet op ponskaart dienen te worden overgebracht, werd bekomen door de vraag te stellen naar het rendement bij verwerking door de computer.

Het is duidelijk dat de computer ons zeer nuttige informatie kan verschaffen wanneer hij ons het antwoord kan leveren op de volgende vragen :

- welke brieven *van X* zijn aanwezig;
- welke brieven *aan X* zijn aanwezig;
- in welke brieven is *over X* sprake;
- welke brieven uit die plaats, dat land zijn aanwezig;
- welke brieven in het Nederlands, het Frans, het Engels, het Zweeds...zijn aanwezig;
- welke brieven zijn aanwezig die over Vlaamse Beweging, over muziek, over plastische kunsten...handelen;
- is het beschreven stuk een brief, een briefkaart enz., een origineel stuk of een kopie, en hoeveel bladzijden telt het;
- waar bevindt zich de brief en welk is zijn registrummer.

Er dient op gewezen te worden dat de computer niet alleen het antwoord geeft op elk van deze vragen afzonderlijk, doch dat hij ook naar willekeur al deze gegevens kan combineren; voorbeelden : "Welke Franse brieven van Conscience bezit het AMVC ? "; "In welke brieven die over de Vlaamse Beweging handelen wordt Anseele genoemd ? "; "Wie waren de Engelse correspondenten van Gezelle ? "; of - gecombineerd tot een extreem en fictief voorbeeld - : "In welke Franstalige Antwerpse brieven gericht aan Schamelhout in de jaren 1890-1900 is over Van Nu en Straks sprake ? ".

2. TOEPASSING

2.1. *Het A-gedeelte (mechanografisch relevante gegevens)*

Een ponskaart telt 80 kolommen. Elk van deze tachtig kolommen wordt op de fiche gerepresenteerd door een vierkantje, waarvan het nummer correspondeert met dat van de kolom op de ponskaart. Aangezien een inhoudelijke analyse van de brief is voorzien (cfr. 1.5. supra : Welke personen, instellingen enz. komen in de brief ter sprake), zal één enkele ponskaart in vele (de meeste) gevallen niet voldoende zijn. Er dient bijgevolg van meet af aan ruimte voor een tweede ponskaart op de fiches voorzien te worden.

Op de eerste ponskaart (voortaan 'grondkaart' genoemd) is slechts ruimte over voor twee ter sprake komende personen etc. (voortaan 'objecten' genoemd). De tweede ponskaart zal dus op een zo rationeel mogelijke manier de analyse der 'objecten' voort dienen te zetten. Er werd een systeem gekozen waardoor het mogelijk is op de tweede (en volgende) ponskaarten (voortaan 'vervolgkaart' genoemd) acht objecten onder te brengen. Zou een totaal van tien objecten niet voldoende zijn, dan kan de reeks ponskaarten nog verder worden voortgezet. In het totaal kunnen 35 ponskaarten worden voorzien (te nummeren van 1 tot 9 en daarna van A tot Z), waardoor het mogelijk is $2 + (34 \times 8) = 274$ objecten per brief op te nemen.

2.1.1. *De grondkaart*

De grondkaart wordt in 16 zones ingedeeld, waarvan het nummer eveneens op de fiche wordt aangegeven. Na zone 16 staan voorlopig drie kolommen open (78-80), die beschikbaar blijven voor onvoorziene situaties.

2.1.1.1. Zone 1 (kol. 1-6) : Identificatienummer

Elke beschreven brief krijgt een identificatienummer, dat geheel fictief is (dus geen verband houdt met het registernummer, cfr. infra 2.1.1.10) en door de computer achteraf op de geponste kaarten wordt aangebracht. Elke vervolgkaart krijgt hetzelfde identificatienummer als de grondkaart. De bedoeling van het nummer is derhalve vervolgkaart(en) en grondkaart bij elkaar te houden.

Om bij latere opzoekingen gemakkelijk van het fichessysteem naar het ponskaartensysteem over te kunnen gaan en omgekeerd, kan het identificatienummer achteraf met de hand op de corresponderende fiche worden aangebracht.

2.1.1.2. Zone 2 (kol. 7) : Volgnummer

Elke kaart krijgt een volgnummer, van 1 tot 9 en daarna eventueel van A tot Z. Op de fiche, waarop aan de recto-zijde voor twee ponskaarten plaats is, worden de volgnummers 1 en 2 alvast in de desbetreffende vakjes voorgedrukt. Op de verso-zijde is plaats voor vier verdere vervolgkaarten.

2.1.1.3. Zone 3 (kol. 8-16) : Auteur

In zone 3 wordt op de streep de naam van de auteur van de brief ingevuld (bijv. Vermeylen, A.); in de vakjes 8 vv. wordt het (te ponsen) cutternummer van de auteur ingevuld (V 4655, zie "Klapper op het bezit van het AMVC", 1968⁴).

2.1.1.4. Zone 4 (kol. 17-18) : Aard

In zone 4 wordt direct in de vakjes geschreven. In kolom 17 komt een B voor brieven (later eventueel een H voor handschriften enz.). In kolom 18 komt (bij brieven) :

- 1 = brieven van de auteur vermeld in zone 1 en opgeborgen in het dossier (bijv. V 4655/B) van die auteur;
- 2 = brieven van de auteur vermeld in zone 1, doch wegens het geringe belang van die auteur opgeborgen in het dossier van de geadresseerde, zie zone 3 (bijv. E. De Bom = B 708/B);
- 3 = brieven van familieleden.

N.B. In geval van B2 (minder belangrijke auteur) wordt weliswaar de naam van de briefschrijver boven de streep van zone 1 ingevuld, doch de kolommen 8 vv. blijven blanco, aangezien de auteur geen cutternummer heeft (15).

2.1.1.5. Zone 5 (kol. 19-27) : Aan

Zoals in zone 3 : naam (en cutternummer, indien bestaande : dus niet bij minder belangrijke personen) van de geadresseerde.

2.1.1.6. Zone 6 (kol. 28-31) : Plaats

Boven de streep komt voluit de naam van de plaats waaruit de brief geschreven is (bijv. Brussel); in de kolommen 28-31 komt het codenummer van die gemeente (Brussel = 0361).

Het AMVC beschikt over een gecodeerde lijst van alle Belgische gemeenten en van alle Nederlandse dorpen; buitenlandse plaatsnamen worden gecodeerd naar gelang van hun optreden, met dien verstande dat :

- 0001 - 2999 = plaatsnamen (pln.) in België;
- 3000 - 5999 = pln. in Nederland;
- 6000 - 6999 = pln. in Duitsland (BRD en DDR);
- 7000 - 7999 = pln. in Frankrijk;
- 8000 - 8299 = pln. in Engeland;
- 8300 - 8399 = pln. in Italië;
- 8400 - 8499 = pln. in Spanje;
- 8500 - 8599 = pln. in Zwitserland;
- 8600 - 8699 = pln. in Luxemburg;
- 8700 - 8799 = pln. in Denemarken;
- 8800 - 8899 = pln. in Noorwegen;
- 8900 - 8999 = pln. in Zweden;
- 9000 - 9099 = pln. in U.S.A.;
- 9100 - 9199 = pln. in Congo;
- 9200 - 9299 = pln. in Zuid-Afrika;
- 9300 - 9399 = pln. in Indonesië;
- 9400 - 9499 = pln. in U.S.S.R.;
- 9500 - 9999 = pln. in overige landen.

2.1.1.7. Zone 7 (kol. 32-39) : Datum

Hier wordt rechtstreeks in de kolommen geschreven; bijv. 7 januari 1893 = 07/01/1893.

2.1.1.8. Zone 8 (kol. 40-41) : Taal

Boven de streep de taal (of talen !) waarin de brief is geschreven; in kol. 40-41 het codenummer volgens

afzonderlijk bijgevoegde lijst (bijlage).

2.1.1.9. Zone 9 (kol. 42-44) : Depot

Boven de streep de naam van het depot (AMVC, GM = Gezelmuseum te Brugge, KBB = Koninklijke Bibliotheek te Brussel enz.); in kol. 42-44 het codenummer van elk depot volgens een lijst die ontworpen en bijgewerkt wordt naar gelang van de noodwendigheden, met dien verstande dat :

het eerste cijfer	het tweede cijfer		het derde cijfer
de provincie of het land aanduidt :	aanduidt of het archief zich in de hoofd-agglomeratie of in de rest van de provincie bevindt :		de archiefdepots aanduidt naarmate ze voorkomen bij de inventarisering :
	hoofdagglomeratie	rest van de provincie	bijv. :

1 = Prov. Antwerpen	Antwerpen = 0 - 4	= 5 - 9	AMVC = 100 Timmernansmuseum te Lier = 151
2 = Prov. Brabant	Brussel = 0 - 4	= 5 - 9	KBB = 200
3 = Prov. West-Vl.	Brugge = 0 - 4	= 5 - 9	GM = 300 Trefpunt Blanken- berge = 351
4 = Prov. Oost-Vl.	Gent = 0 - 4	= 5 - 9	RUG = 400
5 = Prov. Limburg	Hasselt = 0 - 4	= 5 - 9	Prov.Bibl.Hasselt = 500
6 = rest van België	bijv. : Ned. Lett. Mus. en Doc. = 700		
7 + 8 = Nederland			
9 = andere landen			

Daardoor wordt het mogelijk door de computer een lijst te laten opstellen van de archiefdepots waarin zich brieven van een bepaalde auteur bevinden of vragen te laten beantwoorden als bijv. :

- welke brieven van X zijn aanwezig in de prov. West-Vl. ?
- welke brieven van X zijn aanwezig in Nederland ?

2.1.1.10. Zone 10 (kol. 45-51) : Registernummer

Het opnemen van het stamboeknummer maakt het mogelijk giften (i.c. brievencollecties) te reconstrueren die nadien werden verspreid. Bijv. het stamboeknummer (AMVC) 18.496 = 100 brieven geschonken door X; deze krijgen alle hetzelfde registernummer, gevolgd door 1, 2, 3 ... 100, aldus 18.496/1, 18.496/2 enz. In de kol. 45-51 wordt enkel het grondgetal geschreven (bijv. 18.496), waardoor het geheel van de schenking 18.496 weer gereconstrueerd kan worden. Het *volledige* stamboeknummer behoort tot de mechanografisch niet-relevante gegevens en komt dus in het tweede gedeelte (de B-gegevens) van de fiche te staan.

2.1.1.11. Zone 11 (kol. 52) : soort poststuk

Met het opnemen van dit gegeven wordt niet in de eerste plaats bedoeld aan de computer vragen te stellen als : Hoeveel prentbriefkaarten bezit het AMVC van X; het is evenwel van belang, wanneer de inventaris gedrukt zal zijn, met één oogopslag te kunnen zien over welk soort van poststuk het hier gaat (zone 11), hoeveel bladzijden het telt (zone 12) en of het een origineel of een kopie is (zone 13). De zones 11-13 moeten bijgevolg gecombineerd worden gelezen.

De verschillende soorten van poststukken worden aangegeven door een kenletter, als volgt :

- b = brief;
- k = kaart (briefkaart);
- n = naamkaartje;
- p = prentbriefkaart;
- t = telegram.

De lijst kan worden uitgebreid.

Er bestaat goede hoop dat de computer, tegen de tijd dat het afdrucken van de inventaris nodig wordt, over kleine letters (onderkast) zal beschikken om de met hoofdletters geponste 'entries' in deze kolom te 'vertalen'. Op die manier wordt verwarring tussen deze *k* en de *K* die later eventueel voor 'Knipsels' gebruikt zal worden, vermeden.

2.1.1.12. Zone 12 (kol. 53-54) : Aantal bladzijden

In de kol. 53-54 wordt door een cijfer (03, 12 ...) het aantal *beschreven* bladzijden van de brief aangegeven.

2.1.1.13. Zone 13 (kol. 55) : Origineel of kopie

In kol. 55 wordt aangegeven :

- + = origineel;
- = kopie

Zoals boven (sub 2.1.1.11.) reeds aangeduid, dienen de zones 11-13 als een globaal gegeven te worden gelezen; bijvoorbeeld :

- b06+ = een orig. brief van zes bladzijden;
- k02- = de kopie van een aan beide zijden beschreven briefkaart.

2.1.1.14. Zone 14 (kol. 56-59) : Rubriek

Ten einde een ruwe schifting van de behandelde correspondentie naar de diverse domeinen van het cultuurleven mogelijk te maken, werd een meetkundige reeks van 13 getallen opgesteld, die elk met een bepaalde rubriek overeenkomen, aldus :

1	=	Biografie (Bio.)
2	=	Letterkunde (Lett.)
4	=	Muziek (Muz.)
8	=	Plastische kunsten (Pl. k.)
16	=	Vlaamse Beweging (Vl. B.)
32	=	Politiek in zover niet 16 (Pol.)
64	=	Taalkunde (Tk.)
128	=	Volkskunde (Vk.)
256	=	Toneel (Ton.) - Film (Film)
512	=	Filosofie (Filos.) - Godsdienst (Godsd.) - Maatschappelijke wetenschappen (M.W.)
1024	=	Natuurwetenschappen (Nat.) - Techniek (Techn.)
2048	=	
4096	=	

De laatste twee rubrieken worden voorlopig opengelaten, om ze in te vullen naar gelang de noodwendigheden zich voordoen. Al de rubrieken kunnen worden gecombineerd; aangezien de som van alle rubriekgetallen samen beneden de 10.000 blijft, zijn vier kolommen voldoende.

Er wordt dus ingevuld als volgt :

- op de streep bijv. Bio/Lett/Muz.

in kolom 56-59 het getal 0007

- op de streep bijv. Lett/Vl.B.

in kolom 56-59 het getal 0018

Sommige genres (zoals bijv. opera, luisterspel, toneelstuk) kunnen moeilijk in één rubriek worden ondergebracht, omdat ze tot verschillende rubrieken kunnen behoren, al naargelang van de optiek waaruit men ze benadert. Dergelijke genres worden daarom steeds weergegeven door een combinatie van rubrieken.

Bijv. : opera = lett. + muz. + ton. = 262

toneelstuk = lett. + ton. = 258

luisterspel = lett. + ton. = 258

Daar de rubrieken 8 (= plastische kunsten), 512 (= filosofie/godsdienst/maatschappelijke wetenschappen) en 1024 (= natuurwetenschappen/techniek) vrij ruim zijn, worden ze, althans op de fiches, verder onderverdeeld. Deze onderverdeling is gebaseerd op de Universele Decimale Classificatie, zodat elk onderdeel wordt aangeduid met een decimaal getal dat tussen haakjes wordt geschreven op de streep van zone 14. na de rubriek.

Bijv. : - voor schilderkunst :

op de streep : pl.k.(75)

in de kolom 56-59 : het getal 0008

- voor aardrijkskunde :
 - op de streep : Nat.(91)
 - in de kolom 56-59 : het getal 1024

Aldus wordt het mogelijk om, na de eerste schifting volgens de rubriek door de computer, een meer nauwkeurige selectie van de brieven te maken door de werkfiches zelf te raadplegen waarop men in een oogopslag kan nagaan of het gezochte onderdeel erin wordt behandeld.

2.1.1.15. Zones 15 en 16 (resp. kol. 60-68 en 69-77) : Objecten

In deze zones kunnen twee 'objecten' - ter sprake komende personen, tijdschriften, verenigingen enz. - worden opgenomen. Op de streep wordt de naam voluit geschreven, in de vakjes het overeenkomstige (te ponsen) cutternummer (bijv. Hegenscheidt, A. = H 416, Van Nu en Straks = V 157, De Distel = D 531). Als objecten worden bijgevolg beschouwd al wat in de "Klapper" (1968^c) een cutternummer bezit of er een verdient te krijgen.

2.1.2. *De vervolgkaart*

De vervolgkaart wordt in tien zones ingedeeld, waarvan er acht (kol. 8-79) beschikbaar zijn voor het opnemen van objecten.

2.1.2.1. Zone 1 (kol. 1-16) : Identificatienummer

Dit nummer stemt overeen met dat van de grondkaart.

2.1.2.2. Zone 2 (kol. 7) : Volgnummer

De vervolgkaarten dragen het nummer 2 t/m 9, nadien eventueel A t/m Z.

2.1.2.3. Zones 3 tot 10 (resp. kol. 8-16, 17-25, 26-34, 35-43, 44-52, 53-61, 62-70, 71-79) : Objecten

Op de streep wordt de naam van het object ingevuld; in de vakjes het overeenkomstige cutternummer.

2.2. *Het B-gedeelte (mechanografisch niet-relevante gegevens)*

Het B-gedeelte wordt ingevuld doch niet overgeponst. Het bevat de volgende gegevens :

- het volledige registernummer;
- het aantal bladen waaruit de brief bestaat;
- de staat van de brief : volledig of fragmentair;
- het formaat (in mm.);
- de schrijftechniek;
- de kenmerken van het papier;
- is er een omslag bewaard;
- zit er een postzegel op;
- poststempel bij verzending en ontvangst;
- adres van afzender en geadresseerde;
- het begin en het slot van de brief;
- bijzondere kenmerken, beschadigingen enz.

BIJLAGE

Zone 8

01	Nederlands	11	Ned. dialect.	22	Frans dial. (inz. Waals)		
02	Frans	12	Ned. + Frans	23	Frans + Duits		
03	Duits	13	Ned. + Duits	24	Frans + Engels		
04	Engels	14	Ned. + Engels	25	Frans + Deens		
05	Deens	15	Ned. + Deens	26	Frans + Noors		
06	Noors	16	Ned. + Noors	27	Frans + Zweeds		
07	Zweeds	17	Ned. + Zweeds	28	Frans + Italiaans		
08	Italiaans	18	Ned. + Italiaans	29	Frans + Spaans		
09	Spaans	19	Ned. + Spaans				
31	Afrikaans	41	Portugees	51	Russisch		
32	Fries	42	Galicisch	52	Pools		
33	Nederduits	43	Catalaans	53	Tsjechisch		
34	Ijlands	44	Provençaals	54	Slovaaks		
35	Färös	45	Retoromaans	55	Sloveens		
36	Jiddisch	46	Roemeens	56	Servisch		
				57	Kroatisch		
				58	Bulgaars		
61	Iers	71	Hing				
61	Iers	71	Hongaars	81	Chinees	91	Latijn
62	Schots	72	Fins	82	Japans	92	Grieks
63	Welsh	73	Estisch	83	Arabisch	93	Hebreeuws
64	Bretons	74	Lets				
		75	Litouws			95	Esperanto
		76	Baskisch			96	Volapuk

ABSTRACT

As early as October 1967 the AMVC took the first step in the direction of mechanization and automation when trying to solve the numerous difficulties which arise from shifting the abundant and steadily increasing archival and documentary materials. The second edition of the concise inventory of its archives (which had grown from some 12.000 to some 15.500 items) was completely drawn up by means of 17.000 punch-cards, that could figure as the first key to the voluminous possession of the AMVC. The advantages of this data processing procedure are that the preparation of a new revised and enlarged edition becomes fairly easy, as the supplemented (and hence corrected) collection of punch-cards is permanently ready for press and thus the inventory can be easily kept up-to-date.

The success of this new working-method led to the decision to pursue the course of mechanization and automation in trying to solve the problem of the scientific release and exploitation of the important materials (esp. letters and manuscripts) of the Archives. In 1967 a non-profit-association was founded within the fold of the AMVC : the "Centrum voor de Studie van het Vlaamse Cultuurleven vanaf het begin van de 18de eeuw" (= Centre for the Study of Flemish Cultural Life from the beginning of the 18th century), which is governed by 12 specialists, mainly professors from the Belgian universities. In consultation with the Data Processing Service of the City of Antwerp and with IBM-specialists a committee of methodology of the Study Centre elaborated a method, by which the planned inventory could be realised by means of mechanographical aids.

As the most urgent task was the drawing up of an inventory of the correspondences, the first card-index was designed as a function of it. This card in quarto, on which the headings to be filled in are printed beforehand, has to offer the fullest possible description of each letter.

The following data are marked on the punch-card : identification number; rotation number of the punch-card; author of the letter; location of the letter in the filing-system; addressee; place from where the letter has been written; date; language; depositary; file-number; type of postal item; number of written pages; original or copy. But as in addition an analysis of the contents of each letter is provided, the headings (e.g. biography, literature, music etc.) treated in a letter, are marked. Also the persons, associations etc. which are mentioned (called 'objects'), are marked. Therefore a system of supplementary punch-cards has been drawn up, so that it will be possible to record 274 objects a letter.

It is evident that the computer can give us very useful information, when it can give us an answer to such questions as : what letters from X (or to X) are present; what letters written in French, English... or from that place or that country are present; in what letters is X mentioned; is it a letter, a post-card etc., an original or copy, and how many pages does it contain; etc.

Moreover it must be stressed that the computer will not only give an answer to these single questions, but that it is also possible to have all these data combined.

So the mechanization and automation of the inventory of the correspondences will not only save a good deal of time for the investigator but it will also open new perspectives for scientific research.

- (1) *Archief- en Bibliotheekwezen in België*, jg. 1969, n° 3-4, pp. 533-541.
- (2) *Loc. cit.*, p. 537.
- (3) Uitvoerder in L. Baekelmans, Het intellectuele leven : Stedelijke Bibliotheeken, letterkundig museum, geleerde genootschappen, studiekringen, in *Antwerpen in vogelvlucht*, 1937, pp. 48-56; G. Schmook, *Het Museum van de Vlaamsche Letterkunde te Antwerpen. Groei en taak*, 1941; E. Willekens, *Stand en uitbouw van het Archief en Museum voor het Vlaamse Cultuurleven te Antwerpen*, 1953; L. Simons, Het Archief en Museum voor het Vlaamse Cultuurleven, in *Ons Erfdeel*, jg. 1969, n° 1, pp. 90-99 (met talrijke illustraties).
- (4) De conservator is tegelijk directeur van de Stedelijke Bibliotheeken van Antwerpen en heeft zijn bureau in de Stadsbibliotheek, H. Conscienceplein.
- (5) Men vgl. E. Persoons, *loc. cit.*, p. 536.
- (6) Eén betrekking nog vakant.
- (7) Waarnaast 4 museumtoezichters.
- (8) Statuten in de Bijlagen bij het Belgisch Staatsblad van 13 juli 1967.
- (9) Elf verkozen leden en één afgevaardigde van de Stad Antwerpen, prof. K.C. Peeters.
- (10) Prof. J. Weisgerber, prof. A. van Elslander, prof. J. Aerts, prof. M. Rutten, prof. R.F. Lissens.
- (11) Na haar aanstelling gepromoveerd tot lic. politieke en sociale wetenschappen te Leuven, doch werkzaam in het administratieve kader.
- (12) Sinds april 1970 beschikt het AMVC ook over een controleponsmachine.
- (13) Een uitvoerige uiteenzetting hierover in mijn artikel 'Automatisering [recte : Mechanisering] in het AMVC', *Wetenschappelijke Tijdingen*, jg. 1968, n° 2, kol. 73-84 (met illustraties).
- (14) NI. op 29 april, 13 mei, 12 juni, 23 juli, 1 september en 1 oktober.
- (15) Voor het bergingssysteem van het AMVC zie men G. Schmook, *Het Museum van de Vlaamsche Letterkunde te Antwerpen. Schema van zijn inrichting*, 1942.

Volg-⁷
nr. (3) Obj.

8	9	10	11	12	13	14	15	16
26	27	28	29	30	31	32	33	34
44	45	46	47	48	49	50	51	52
62	63	64	65	66	67	68	69	70

(4) Obj.

17	18	19	20	21	22	23	24	25
35	36	37	38	39	40	41	42	43
53	54	55	56	57	58	59	60	61
71	72	73	74	75	76	77	78	79

(5) Obj. (6) Obj.

(7) Obj. (8) Obj.

(9) Obj. (10) Obj.

Volg-⁷
nr. (3) Obj.

8	9	10	11	12	13	14	15	16
26	27	28	29	30	31	32	33	34
44	45	46	47	48	49	50	51	52
62	63	64	65	66	67	68	69	70

(4) Obj.

17	18	19	20	21	22	23	24	25
35	36	37	38	39	40	41	42	43
53	54	55	56	57	58	59	60	61
71	72	73	74	75	76	77	78	79

(5) Obj. (6) Obj.

(7) Obj. (8) Obj.

(9) Obj. (10) Obj.

Volg-⁷
nr. (3) Obj.

8	9	10	11	12	13	14	15	16
26	27	28	29	30	31	32	33	34
44	45	46	47	48	49	50	51	52
62	63	64	65	66	67	68	69	70

(4) Obj.

17	18	19	20	21	22	23	24	25
35	36	37	38	39	40	41	42	43
53	54	55	56	57	58	59	60	61
71	72	73	74	75	76	77	78	79

(5) Obj. (6) Obj.

(7) Obj. (8) Obj.

(9) Obj. (10) Obj.

Volg-⁷
nr. (3) Obj.

8	9	10	11	12	13	14	15	16
26	27	28	29	30	31	32	33	34
44	45	46	47	48	49	50	51	52
62	63	64	65	66	67	68	69	70

(4) Obj.

17	18	19	20	21	22	23	24	25
35	36	37	38	39	40	41	42	43
53	54	55	56	57	58	59	60	61
71	72	73	74	75	76	77	78	79

(5) Obj. (6) Obj.

(7) Obj. (8) Obj.

(9) Obj. (10) Obj.

ABSTRACT

The new possibilities and problems created by the use of electronic data processing tools in libraries are described. The principal aim of an automated system, is to obtain any required result, once the initial information is introduced : i.e. an integrated system. The library functions can be divided in the processing problems, the cataloguing and the information retrieval. The design of the processing functions is very much related to the accountancy and causes no specific difficulties. Although the automation of these systems gives no striking new possibilities to the reader, it certainly simplifies the administrative work and helps the clerical staff. Only a small number of libraries are directly interested in the automation of these functions. To guide the reader through the ever increasing mass of documents, more attention is payed to the use of the computer in cataloguing and information retrieval. Economic constraints tend to develop systems at a national and even at an international level. This requires a quick solution for the old problems of standardization. Flexible systems, taking into account the differences in hardware and software, and the special goals of local libraries, have to be elaborated. For the exchange of bibliographic material, the Library of Congress realised the MARC (= machine readable cataloguing) system, which was adopted as an U.S.A. standard in 1969. On the other hand, no progress has been made in normalising the cataloguing rules and in creating a universal indexing system. In the study of information retrieval systems, one has to deal with extremely difficult linguistic problems. Fully automated techniques are still in a research stage. Only semi-automated systems, limited to one discipline provide relevant results. Finally the operational automated systems at the Royal Library are briefly described.